

Əlvida, cənab Prezident!

Öz dövrünün “memarı”na vida sözü

Məqalə “Azerbaijan International” jurnalının 2003-cü il sayında ingilis dilində dərc edilmişdir və ilk dəfə “Xalq qəzeti”ndə Azərbaycan dilində işıq üzə görünür. Müəllif Betti Bleyerdır

Prezident Heydər Əliyevdən aldığı bütün müsahibələr içərisində mənim ən çox yaddaşında qalan 1997-ci ilin avqustundakı müsahibə oldu. Bu müsahibə Heydər Əliyevin ABŞ-ın 4 şəhərinə – Nyu-York, Vaşinqton, Hyuston və Çikaqo şəhərlərinə 10 günlük səfəri zamanı axırıncı günə – Hyustondan Çikaqoya uçuşuna təsadüf etdi. Müşavirlər, Nazirlər Kabineti və Parlamentin müvafiq nümayəndələri, təhlükəsizlik heyətinin təxminən 30-a yaxın əməkdaşı, fotoqraflar, mətbuat və televiziya nümayəndələri və yeganə əcnəbi olan mən də daxil olmaqla heyətin ümumi sayı 60 nəfər idi.

O, “Azerbaijan International” jurnalına müsahibə verməyə söz vermişdi. Vaxt yetişəndə məni təyyarənin Prezident üçün ayrılmış bölməsinə ötürdülər. Səyahət məsələlərində təcrübəli olduğumdan, həmişə bütün uçuş boyu təhlükəsizlik kəmərimni bağlayıram. Amma bu dəfə Prezident kəməri bağlamadığından mən də kəmərimi bağlamadım və onunla üz bəzək kresloya əyləşdim.

Təyyarənin hökmü ilə, çox keçmədi ki, elə bil təyyarə qəsdən tufanlı havaya düşdü və silkələnməyə başladı. Müsahibəni diktafona yazdığımdan, onun diqqətini yayındırmaq istəmədim və kor-koranə əllərimlə təhlükəsizlik kəmərinin qollarını axtarmağa başladım. Əlbəttə ki bu, Prezidentin diqqətini çəkdi. O, danışığına fasilə verdi, gülümsədi və ona xas qəribə bir yumorla dedi: “Narahat olma, qoy maram təyyarəmizə bir şey olsun!” İkimiz də güldük. Amma mən kəməri bağladım.

Bu xüsusiyyət yalnız ona məxsus idi – yalnız Heydər Əliyev belə bir şeyi özünəməxsus yumorla və məqamında söyləyə bilərdi.

Mənə elə gəlir ki, bu günlərdə, Heydər Əliyevin dəfn mərasimində (15 dekabr, 2003-cü il), milyonlarla azərbaycanlının Prezidentə qarşı hisslərini və rəğbətini bu cür kütləvi şəkildə ifadə etmələrinin kökünü onun etdiyi həmin zarafatda axtarmaq lazımdır: “Narahat olma, qoy maram təyyarəmizə bir şey olsun!”.

Görünür, Azərbaycan xalqının əksəriyyəti də - nə qədər ki, Heydər Əliyev hakimiyyətdədir, xalqa zaval yoxdur – deyər düşünmüşlər. Xalqı onu ağıllı, təcrübəli, hədsiz etibarlı siyasətçi kimi qəbul edirdi... Hər şeydən öncə o, 11 saatlıq uçuş ərazisini əhatə edən sərhədsiz Sovet İttifaqının ən nüfuzlu siyasətçiləri arasında Siyasi Bürodə barmaqla sayılan şəxsəzlər sırasında olmuşdur.

Azərbaycanın Sovet İttifaqında ən kiçik respublikalardan biri olmasına baxmayaraq, Heydər Əliyev həmişə özünü tanıyan və kökünə bələd olan bir insan təəssüratı bağışlayırdı. Hətta onun rəqibləri belə, Sovet İttifaqının dağılmasından sonrakı ilk illərdə (1993-1997) hakimiyyət uğrunda mübarizə aparən qüvvələrin və Qarabağ uğrunda gedən müharibənin xalqı parçalamasına imkan verməməsində onun xidmətinə etiraf edir. Çoxları üçün müstəqilliyin ilk çətin illərində Əliyev əmin-amanlıq simvolu idi.

Əliyevin son dərəcə gərgin iş rejimi var idi. Heç kim onu “9-dan 6-ya qədər işləyən prezident” andlandırma bilməz. Saatın neçə olmasının onun üçün əhəmiyyəti yox idi. O, həmişə iş başında idi –həmişə Prezident idi.

Xatirimdədir, ilk müsahibəmiz 1994-cü ildə olmuşdu. Onda Əliyevin 71 yaşı

var idi. Biz onun qəbuluna düşəndə çox gec idi. Müsahibə isə gecə saat ikiyə qədər çəkdi və gec olduğunu onun nəzərinə çatdırdım. Cavab verdi ki, son 50 ildə həyatı bu cür keçir – səhər saat 10-11- də işə gəlir, yalnız axşam saat 7 ərəfəsində nahar fasiləsi götürür və yenidən gecə saat ikiyə - üçə qədər işləyir.

Yəqin ki, mən Azərbaycan müstəqillik qazanandan sonra ondan ən çox müsahibə götürən Qərb – əcnəbi jurnalistiyəm. Onunla dəfələrlə görüşmüş, ən azından yeddi dəfə müsahibə almışdım. Axırıncı müsahibə zamanı isə o, mənə dedi: “Elə fikirləşmə ki, mən hamıya belə tez-tez müsahibə verirəm”.

İlk müsahibəmizdən başlayaraq biz nadir hallarda mətbuatın daim maraqlandığı neft, iqtisadiyyat və müharibə mövzusunda söhbət edərdik. Və sovet müxbirlərindən fərqli olaraq, mən şəxsi suallar verməyə cürət etdim. O, dil haqqında və Azərbaycan dilinin rolunun möhkəmləndirməsi yolunda atdığı addımlardan məmnuniyyətlə söhbət açdı. Eyni zamanda o, 1980-ci ildə “Time” jurnalının təhlillərində çıxardıqları “Heydər Əliyev rus dilində rusların çoxundan yaxşı danışır” nəticəsi ilə fəxr edirdi.

Tarixdən, xüsusilə son illərdə özünün yaratdığı müasir tarixdən məmnunluqla danışırdı. O, musiqini incəsənəti, yaraşlıq binaları və istedadlı, ağıllı insanları çox sevirdi. İnsanda elə fikir yaranırdı ki, o, vaxtının çoxunu ürəkdən bəyəndiyi şeyləri etməyə sərf edirdi, O, bürokratiyanın onu bu əmələndən çəkəndirməsinə imkan verməmişdi. Protokol qaydalarından kənara çıxıb qeyri – adi hərəkət etmək ona yad deyildi. Heydər Əliyevin adı jestləri – əl sıxması, başıyla işarə eləməsi, təbəssümü, səmimi görüşü belə onun qüdrətindən xəbər verirdi.

Mənim yaddaşında qalan digər müsahibəmiz isə 1999-cu ildə oldu. Həmin dövrdə prezidentin ürəyində yenidən cərahiyyə əməliyyatı aparılmışdı və onu əvəz edəcək heç kim olmadığından əhali narahat idi. Mən onun gələcək liderlərə

xarici siyasətlə bağlı məsləhəti ilə maraqlandım.

O, cavab verdi ki, onlar onun kursunu davam etdirməlidirlər. Onun sözlərinin mənasının əcnəbilər üçün aydın olmayacağına bildiyimdən və onun sözünü kəsmək istəmədiyimdən xahiş etdim ki, fikrini açıqlasın.

Qəfildən Əliyev yumruğunu stola vurdu – onun bu hərəkəti ilə heç vaxt rastlaşmamışdım – və dedi: **“Bu o deməkdir ki, əksər ölkələrdən fərqli olaraq, biz həzi ölkələrlə dost, digərləri ilə isə düşmən ola bilmərik. Hər bir ölkənin öz marağını nəzərə almaq lazımdır. Azərbaycan heç bir dövlətlə düşmən olmaq istəmir. Eyni zamanda, biz hər hansı bir ölkənin siyasətinin də qurbanı ola bilmərik. Bizim öz müstəqil siyasətimiz var. Həmçinin, hal - hazırda biz Avropa və Amerika ilə sıx əlaqələr qururuq, öz milli dəyərlərimizi və kökümüzü yaşatmaqla, onların təcrübəsindən faydalanmağa çalışırıq. Gələcək liderlər mən qoyduğum yolu davam etdirməlidirlər. Əgər bunu etsələr, müvəffəqiyyət qazanacaqlar. Yox, edə bilməzlər, Azərbaycan böyük faciə ilə üzləşəcək”.** Müsahibə bu fikirlə sona çatmışdı.

Təbii olaraq, o da tənqiddən xali deyildi, lakin əksər hallarda, bu tənqidlər haqsız idi. Ümumilikdə, insanlar onu “həyatın özünə sığmayan bir insan” və böyük siyasətçi kimi qəbul edirdilər. Şübhəsiz, Heydər Əliyev 1970-ci ildən 2003-cü ilə qədər otuz illik bir dövrün – öz dövrünün MEMARI kimi yaddaşlarda yaşayacaq...

İndi növbə gənclərindir, onun xalqına bəxş etdiyi üstünlüklərdən bəhrələnərək, yorulmadan bu yolda can qoyaraq güclü, saf, sağlam və tərəqqipərvər millət yaratsınlar.

*İngilis dilindən çevirəni
Süsənbər AGAMALIYEVA,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*